

Studieresa till Rumänien 2015-05-12 – 2015-05-15

BAKGRUND

Centrumförsamlingen i Forserum har under några år samarbetat med en hjälporganisation – Network – som arbetar med utbildning för romska barn i Rumänien, och med självhjälp till arbete och mikroföretagande samt krisstöd för de sämst ställda i befolkningsgruppen. Network har sedan tidigare samarbete med den svenska hjälporganisationen Reningsborg och en skola i Göteborg samt med hotell Copper Hill i Åre.

Församlingen vill bredda sitt projekt till att bli ett samhällsprojekt mellan Forserum och Network, och har tagit initiativ till ett studiebesök på plats i städerna Siria och Arad i västra Rumänien.

Rosenholmsskolan och Samhällsföreningen har engagerats och tankarna om samarbete har förankrats hos Nässjö kommun och Forserums Hantverksförening och Industrinätverk. Studieresan genomfördes 12-15 maj, och resegruppen bestod av Tobias Fritz, Åsa Hagstedt, Mattias Kentson, Agneta Lyckborg och Cecilia Persson från Rosenholmsskolan, Hassan Murinda Likhaya, Martin Persson och Daniel Wramhult från Centrumförsamlingen, samt Anton Axelsson och Bosse Jansson från Samhällsföreningen.

STUDIEBESÖK

Siria: I småstaden Siria (ca 8.000 invånare) besökte vi Network's Center med secondhandbutik och Network's skola i Edenkvarteren i Siria, där också det av Network startade mikroföretaget Dece's lokal för tillverkning av stickade och sydda mössor finns. Vi hälsade på hos en familj som med Network's stöd har startat odling i växthus av potatis, grönsaker och fröer och vandrade runt i stadsdelen med Networks verksamhetsansvarige volontär.

Till vänster: NetWorks Center i Siria på bottenvåningen.

Till höger: NetWorks skola i Eden, Siria.

Taut: Vi besökte också den lägergård och stugby som Network fått ta över och renoverat utanför Taut, ett par mil nordost om Siria. Networks platsansvariga volontär guidade oss runt i stugbyn och berättade om verksamheten med ungdomsläger, musikfestivaler och uthyrning till turister och om den fortsatta utvecklingen av platsen.

Svenskrenoverade stugor i Taut

Arad: Slutligen besökte vi storstaden Arad (160.000 invånare), som ligger cirka tre mil sydväst om Siria. Här driver Network en skola och fritidshem i de romska kvarteren i stadsdelen Chececi (*Kekesj*). Tillsammans med de rumänska lärarna visade volontärerna Ingeborg från Värnamo och Martin från Jönköping(!) skolan och vandrade runt med oss i kvarteren fritidshemmet. I Arad besökte vi också en bosättning på en nedlagd soptipp i stadsdelen Alfa där 800 romer lever under eländiga villkor. Här vandrade vi runt med rumänske Dani som ansvarar för Networks kontaktverksamhet och krishjälp. (Vi har inga bilder från Arad, då volontärerna bad oss undvika fotografering. Romerna känner sig utnyttjade och det påverkar relationen med NetWorks negativt.)

INTRYCK FRÅN RESAN

Våra intryck formas av det vi såg och blev visade av medarbetarna inom Network. Vi hann med långa samtal med Lee Saville, engelsk jurist och företagsledare som 1996 avvecklade sina engagemang hemma och grundade Network i Rumänien. Samtal fördes också med de engelska, svenska och rumänska volontärer som arbetade i de olika verksamhetsgrenarna.

Networks verksamhet, ideerna bakom den och förhållningssättet till romerna, det rumänska samhället och oss besökare imponerade. Centret i Siria är inrymt i en oerhört enkel lokal i ett hus som ägs av en engelsman och hyrs ut till Network. En svensk betalar årshyran. Även övriga fastigheter (Eden-skolan och Chececi-skolan) hyrs av privata fastighetsägare där Network får donationer till hyrorna. Stugbyn i Taut ägs av Network. Från 7-8 upp till 30 volontärer arbetar i verksamheten. Lön utgår (lite grann beroende på donationer) och organisationen hjälper till med bostäder med mera. Volontärerna är inte kontrakterade utan jobbar "tills vidare". De flesta har varit där i två-tre år och hade inga planer på att åka hem. Vi mötte socionomer, barnsjuksköterskor, utbildade pedagoger.

Hela verksamheten går ut på att bygga relationer. Målgruppen står helt utanför det omgivande samhället och förtroendefulla relationer är en förutsättning för att över huvud taget kunna möta dem. Ännu viktigare är att utvecklade relationer gör det möjligt att arbeta med deras barn. Det centralaste målet för Network är att åstadkomma resultat i den kommande generationen. De vuxna är redan mer eller mindre förlorade. Network ger krishjälp och där förutsättningar finns stödjer man utvecklingsarbete som kan ge barnen bättre livsvillkor, till exempel att föräldrarna börjar odla på bakgården. Långsiktig och grundläggande förändring kan möjligen åstadkommas genom utbildning ge barnen kunskaper och vidare perspektiv. "Jag vill att barnen ska ha en dröm, aldrig så liten", säger Lee Saville. "De vi möter idag drömmer inte om något. Deras livsfokus är överlevnad för dagen. Deras perspektiv är här och nu. De måste upptäcka att det kommer en framtid, att den kan innebära förändringar och att man själv kan påverka dessa förändringar".

Romerna: Vi fick se tre nivåer i den romska folkgruppen. Den första är de som bor i Siria. De är utfattiga och de flesta kommer inte in på arbetsmarknaden, men de bor i hus och därmed har de land, stora rektangulära tomter bakom husen. Husen (som en del äger, men de flesta hyr) skiftar i skick, från prydliga till fallfärdiga. Samma sak med tomterna, från oanvända, skräpfyllda impediment till välskött odlingslotter och växthus. Det avgörande för Network är att dessa romer har tillgång till bostad och land. De stimulerar till städning och användning av tomterna och hjälper till med redskap och arbetsinsatser om någon anstränger sig. Den som gör detta bra och framgångsrikt kan få fortsatt hjälp att skaffa växthus, utsäde med mera. En förutsättning för stöd är hela tiden att barnen skickas till skolan.

Den andra nivån är befolkningsgruppen i Checheci-kvarteren i Arad. Även här har romerna ett hus att bo i (de allra flesta som hyresgäster), men de har inget land. Några har arbete men på det hela taget är de fattigare än i Siria. I angränsande kvarter som såg aningen bättre ut bor rumäner som oftast äger sina hus, är fattiga men i större utsträckning har arbete.

Den tredje nivån var soptippen i stadsdelen Alfa. Här bor ca 800 romer i illegala bostäder, skjul av varierande storlek. Några har uppmurade väggar, men de flesta är ihopsatta av upphittat, dumpat byggmaterial. Taken är lösa plåtar med plastduk över och sten på och läckage är standard. En avloppsledning finns i området och en vattenledning som dock var ur funktion sen en tid. Elektricitet finns i några hus, och de som har el säljer vidare till grannarna med hjälp av förlängningsladdar. Vi såg jordgolv och golv täckta av lösa plankor, skivor eller keramikplattor. Området är helt oplanerat, en eländig, knappt körbar grusväg går runt området, och mellan husen är bara upptrampade stigar, där årtiondens soplager tittar fram ur jorden. Några få män i området har arbete av och till, men de allra flesta försörjer sig på att gräva efter metallrester i soplagen eller bränna bildäck och sälja cordmaterialet till en skrotfirma i utkanten. En hel dags arbete kan ge metall motsvarande ca 5-10 kronor. Analfabetismen är utbredd bland alla romer, men speciellt hög här i Alfa. Alfairomerna saknar i stor utsträckning ID-handlingar. Därmed finns de inte och får inte tillgång till sjukvård eller socialt stöd. Staden Arad har planer på att göra om den gamla tippen till ett friluftspark- och parkområde och kommer då att utplåna bosättningen med bulldozers. Där finns ju i princip ingenting. Att vattenledningen plötsligt upphört att fungera anses vara en första förvarning. De bostadslösa som har id-handling kommer att erbjudas en lägenhet någon annanstans i stan. För romerna är detta ett sämre alternativ än att bo kvar på soptippen. Där har man en trygghet i den romska gemenskapen med familjen. I resten av stan möter man bara hot och diskriminering, och möjligheten att få ihop pengar till hyran kommande månader är ganska liten. Hemlöshet eller bostad i en ny miserabel och illegal bosättning är alternativen. Våra värddar berättade att boendeformer likt Alfa finns i stort sett alla städer med över 10.000 invånare. Alfairomerna har en liten fördel i att de tack vare Networks får viss läkarvård, och att blivande mammor blir tagna till förlossningskliniker vid barnafödande.

Verksamheten: Konkret driver alltså Network en skola i Siria för barn i åldrarna 6-15 år, en skola i Checheci, Arad för samma åldrar men också med läxhjälp i vad vi skulle kalla fritidshem. Där utöver familjestödsverksamhet som främst syftar till att underlätta för barnen att få gå i skolan. I Alfa handlar det idag främst om krishjälp. Fram till förra året bedrev man även här undervisning och fritidsverksamhet för barnen, men den privata markägaren återkrävde sin tomt och just nu har man ingen fysisk bas att arbeta ifrån. I stället besöker man regelbundet området, möter människorna och sitter ner och diskuterar dagsläget. Det utmynnar i krishjälp men upprätthåller framför allt den helt avgörande relationen mellan romerna och Network. I Taut arrangerar man lägerverksamhet,

musikfestivaler (Drum Festival) och workshops för kristna- och folkmusiker, samt ren besöksnäring. Organisationen arbetar också för att ge support åt de som kan och vill starta microföretag – odling, hantverk, butiksförsäljning m.m. Mösstillverkningen inom Dece (ordet betyder "varför") är ett framgångsrikt exempel, liksom ett antal enskilda växthusodlingar.

För närvarande har man kontakt med två hotellkedjor i Sverige och diskuterar om tillverkning av bäddutrustningar. Om Network kan få igång en produktion kommer hotellkedjorna att köpa vad som tillverkas. Lee Saville har kontakt med en skola i textilt arbete i Arad som har lärare och utrustning men saknar elever eftersom ingen behöver sömnadskunniga längre. Lee har eleverna (=romerna). Idén är att skolan utbildar en grupp romer i maskinsömnad i en kurs på 3-4 månader. När de är färdiga hyr Network utrustningen och lokalen av skolan och startar där produktionen med en provkollektion som hotellkedjorna får titta på. De svenska företagen har samma affärsmässiga krav oavsett vem man handlar med, men i affärsidén ingår åtaganden om socialt ansvar, vilket är anledningen att man är positiv till att nå ett avtal med romerna i Arad.

VAD KAN FORSERUM BIDRA MED?

Vi diskuterade i två samtalsgrupper med Networks grundare Lee Saville, då också en del av volontärerna och lärarna deltog. Lee berättade om idéer och strategier bakom verksamheten och om svårigheter och möjligheter. Lee betonade än en gång utbildning åt barnen som den viktigaste verksamheten. För att det ska vara möjligt behövs viss omedelbar hjälp. I övrigt vill man arbeta med självhjälp, det vill säga stötta de som är inställda på att förändra sin situation. Den stöttningen kan handla om bostaden och vardagsförhållanden, men också om yrkesutbildning och anställning eller eget mikroföretagande.

Svårigheterna är många. Brist på utbildning (många är analfabeter) och total avsaknad av resurser och tillgångar är bara början. Det rumänska samhällets exkludering och diskriminering av romerna sker helt öppet och självklart (en del av en månghundraårig kultur), vilket t.ex. gör det svårt att föra över elever från Networks skolor till de kommunala skolorna. Network angriper detta genom att samarbeta med skolor utomlands (St Davids College i UK, en specialskola för bokstavs barn och med en privat, kristen gymnasieskola i Göteborg). De kommer med utbildade instruktörer för sport och friluftsliv och med sina stora resurser och besöker Networks skola – inte den kommunala. De vänder därmed på det rumänska perspektivet vilket tvingar den kommunala skolan att visa ett visst intresse för den romska skolan. En annan svårighet är de fasta, månghundraåriga strukturer som det familjebundna romska samhället byggt upp. Barnen försvinner från skolan i tio-tolvårsåldern. Pojkarna till arbete i den egna odlingen (dvs. mat för dagen) och flickorna för att de ska vara orörda och kunna giftas bort i trettonårsåldern.

Network svänger mellan två stora omedelbara behov. Antingen behöver man pengar eller också behöver man personal. Just för dagen är det pengar som saknas. Ett villkor för att barn ska kunna gå i skolan är att man har en ryggsäck och ett "school-kit", basutrustning som pennor, linjal, anteckningsblock och böcker. Ett kit med ryggsäck kostar cirka 60 kronor och är en ouppnåelig summa för många familjer. Network försöker köpa de här uppsättningarna och dela ut dem för att

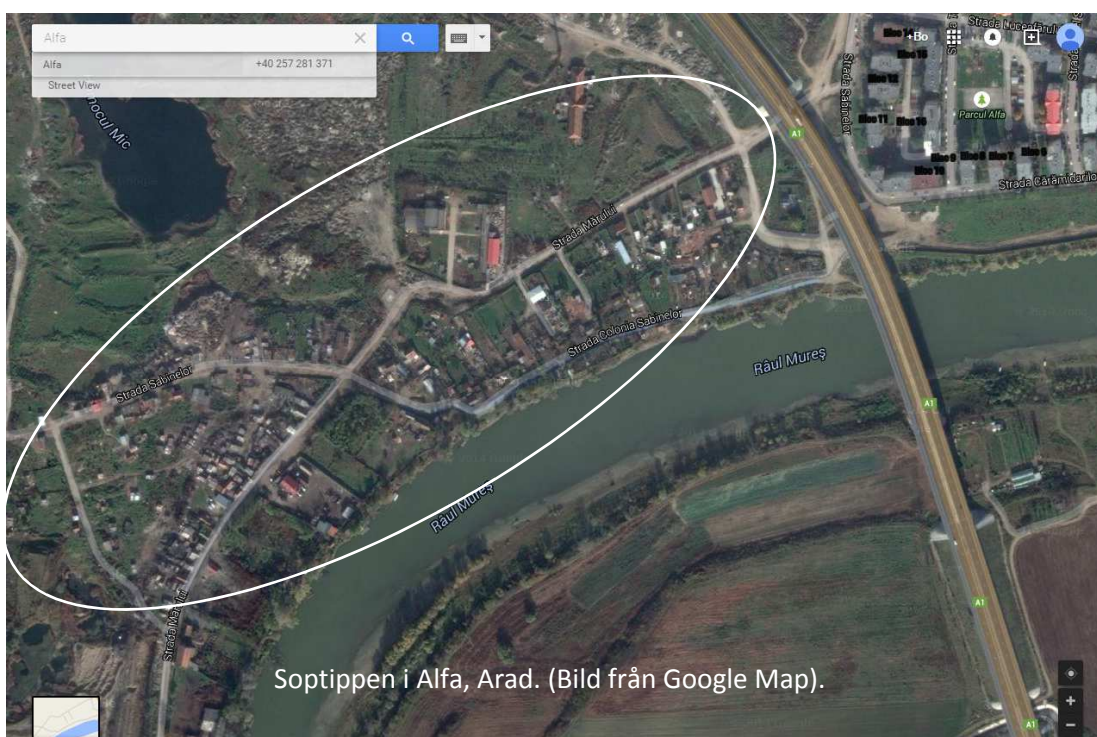
göra skolgång möjlig. Skolan behöver också fler lärare, men en lärare kostar knappt 50.000 per läsår. De pengarna finns inte för närvarande.

På längre sikt behöver Network's organisation och personal kontakt med stödjande grupper här hos oss. Det finns alltid plats för frivilliga volontärer för kortare eller längre arbetsperioder på plats, man är positiv till lärarutbyten, elevbesök och elevmöten t.ex. på ett ungdomsläger samt kontakter mellan näringsliv och företag. Lee är en entreprenör och tänker sig samarbeten som är affärsmässiga för alla parter. Han ser möjligheter att utveckla verksamheter i Siria och Arad som kan vara fullödiga partners i sådana samarbeten. Vad som behövs från vår sida är ett socialt tänkande, som gör att vi genomför den goda affären med en partner som verkligen behöver jobbet framför det kanske mer näraliggande alternativet att välja en partner i jönköpingstrakten.

Diskussionen under de två dagarna i Siria fördes inte till något avslut. Vi som deltog i resan har fått väldigt mycket information, och ganska omskakande sådan, under kort tid. Det kräver bearbetning innan slutsatser kan dras. Vi har tagit hem den här informationen och vill nu sprida den så brett som möjligt i Forserum, för att sedan kunna börja diskutera tänkbara insatser och åtgärder.

Samtal pågår i NetWorks Center i Siria

Soptippen i Alfa, Arad. (Bild från Google Map).